

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575

นิริสสร แสงแก้ว¹ สุรพล ราชภัณฑารักษ์² พัด ลวางกูร³

วันที่รับบทความ: 16 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ: 17 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ: 18 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการพัฒนาเมืองของเขตบางเขนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575 (2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575 และ (3) เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575 โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน และการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 28 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า (1) การพัฒนาเมืองของสำนักงานเขตบางเขนดำเนินการพัฒนาตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร 20 ปี (พ.ศ. 2556-2575) ซึ่งปัจจุบันอยู่ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้เป็นกรอบทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนากรุงเทพมหานคร มียุทธศาสตร์การพัฒนาที่สมดุลในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการรักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับคนรุ่นต่อไป มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย (2) ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575 ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อคุณภาพชีวิต ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ด้านการเติบโตและประสิทธิภาพเชิงนิเวศเศรษฐกิจ ด้านความเท่าเทียมและการยอมรับทุกกลุ่มในสังคม และด้านธรรมาภิบาลการบริหารจัดการเมือง และ (3) ตัวแบบและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนของเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575 ได้แก่ (3.1) โครงการปฏิบัติการเชิงนโยบาย อาทิ โครงการระบบขนส่งมวลชนและกลไกการบริหารจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่มีความยั่งยืน โครงการการจัดการคุณภาพอากาศให้ได้มาตรฐาน โครงการแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ข้อมูลด้านการประกอบธุรกิจและการลงทุน โครงการระบบฐานข้อมูลเพื่อการดูแลเข้าถึงบริการพื้นฐานอย่างเท่าเทียม และโครงการประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนนโยบายและการดำเนินงานทั้งผ่านกลไกที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และ (3.2) โครงการปฏิบัติการเชิงพื้นที่ อาทิ โครงการพัฒนาทางเท้าและเพิ่มพื้นที่สีเขียวขนาดเล็ก โครงการสร้างพื้นที่การอนุรักษ์พื้นที่เกษตร โครงการพัฒนาตลาดสีเขียว โครงการพื้นที่สาธารณะสำหรับทุกวัย และโครงการจัดตั้งแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการมีส่วนร่วมและส่งเสริมการตรวจสอบโดยภาคประชาชน

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์; การพัฒนาเมือง; เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน; การมีส่วนร่วมของประชาชน; เขตบางเขน

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ นักศึกษาปริญญาเอก, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: narissornsangkaew@hotmail.com
^{2,3} คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Bang Khen District Development Strategies Based on the Sustainable Livable City Model, 2013-2032

Narissorn Saengkaew¹ Suraphol Rajbhandaraks² Pad Lavankura³

Received: April 16, 2026

Revised: June 17, 2026

Accepted: June 18, 2026

Abstract

This research article analyzes (1) the city development of the Bang Khen district and the public participation in the Bang Khen district, Bangkok Metropolis from 2013 to 2032; conducts (2) a survey on the problems and obstacles affecting the livable development of the district under study from 2013 to 2032; and constructs (3) a model and strategies for the development of the sustainable livable city for the district under investigation from 2013 to 2032. The qualitative research approach was employed. Data were collected using the techniques of official documentary analysis, in-depth interview with thirty key informants, and a focus group discussion with twenty-eight subjects. Data was analyzed using content analysis. Findings are as follows: (1) The city development of the Bang Khen District Office followed the 20-Year Development Plan for Bangkok Metropolis (2013-2032), currently in Phase Three (2023-2027) as a direction framework to mobilize the development of Bangkok Metropolis. There are strategies development in all dimensions in the economic, social, and environmental aspects with the consideration of the needs of the current generation together with the maintenance of the resources and a good environment for future generations. Public participation has been encouraged together with partner networks. (2) The problems and obstacles affecting the development of the livable city of Bang Khen district, Bangkok Metropolis from 2013 to 2032 consisted of the following problems: the basic infrastructure for life development; environmental sustainability; growth and eco-efficiency; equality and acceptance of all social groups; and urban good governance. (3) The model and strategies for the development of the sustainable livable city of Bang Khen district, Bangkok Metropolis, 2013-2032 consisted of the following. (3.1) The Policy Action Projects are as follows: A Sustainable Public Transport System and an Environmental Management Mechanism Project; An Air Quality Management Project; A Business and Investment Information Exchange and Dissemination Program; A Database System Project for Equal Access to Basic Services; A Project with the Public Participation in Policy Planning and Implementation through Formal and Informal Mechanisms. (3.2) The Area-Based Development Projects are as follows: Sidewalk Improvement and a Pocket Park Development Project; An Agricultural Land Conservation Project; A Green Market Development Project; A Public Space for All Ages Project; and A Digital Platform Project for Public Participation and Monitoring Empowerment.

Keywords: Strategy; Urban Development; Sustainable Livable City; Public Participation; Bang Khen District

Type of Article: Research Article

¹Ph.D. Candidate, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

Huamark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand

Corresponding Author Email: narissornsengkaew@hotmail.com

^{2,3}Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

บทนำ

การพัฒนาเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนภาคและเมือง ซึ่งเป็นการวางแผนเชิงพื้นที่ที่มีทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างขาดแคลน ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้งานอย่างอิสระเสรีของประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียม จึงต้องมีการวางแผนการใช้สอยพื้นที่เพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุดังกล่าว การวางแผนภาคและเมืองจึงได้รับการพิจารณาว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ต้องทำงานประสานร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้โดยมีความสำคัญใน 2 มิติ คือ มิติเชิงประเด็นของการวางแผนและมิติเชิงพื้นที่ (พนิต ภูจันดา, 2556)

การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาวขึ้นอยู่กับความสามารถในการพัฒนาเมืองในอนาคตให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน แนวนโยบายของรัฐ แผนพัฒนาในระดับชาติและระดับกระทรวงทั้งยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนสำหรับคนทุกกลุ่มในสังคมเมือง มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เศรษฐกิจเติบโต ระบบสาธารณสุขปลอดภัยการมีคุณภาพและทั่วถึง รวมถึงมีการพัฒนาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความหลากหลาย และศักยภาพของเมือง บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ตลอดจนการกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่โดยรอบ โดยการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนเป็นกระบวนการพัฒนาเมืองเพื่อให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างผลกระทบต่อบริบทสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด มีการวางแผนพัฒนามาตรฐานศักยภาพและความเหมาะสมทางภูมิโนเศ มีความสามารถในการแข่งขันเชิงเศรษฐกิจบนฐานการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้รับโอกาสที่เท่าเทียม และมีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องของการพัฒนา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงจนกลายเป็นวิกฤตการณ์ที่ส่งผลกระทบในด้านลบต่อชีวิตความเป็นอยู่และสุขอนามัยของชุมชน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพและบั่นทอนคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน องค์การอนามัยโลก (World Health Organization--WHO) จึงได้นำแนวคิดเมืองน่าอยู่มาใช้ในการพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งในเมืองและชนบทให้สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่จะอาศัยในเมืองหรือชุมชนน่าอยู่ได้อย่างเท่าเทียมกัน

การพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่จะประสบความสำเร็จและสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ไม่ใช่เพียงการจัดทำแผนโครงการ แล้วจัดสรรงบประมาณไปสนับสนุนในพื้นที่เท่านั้น หากแต่เจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน สื่อมวลชน สถาบันต่าง ๆ และชุมชน ต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการช่วยแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะ ต้องเป็นกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากจิตวิญญาณของผู้บริหารและชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกันในอนาคต โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน จึงจะทำให้การพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนมุ่งเน้นการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานในการพัฒนาเพื่อมุ่งให้เกิดความสงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย มีเศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง มีระบบบริหารที่ดี ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้น จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อผลักดันให้เกิดการบริหารจัดการและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เมืองน่าอยู่ที่ยั่งยืนและการบริหารจัดการเมืองและชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนในพื้นที่หรือเมืองนั้น ๆ

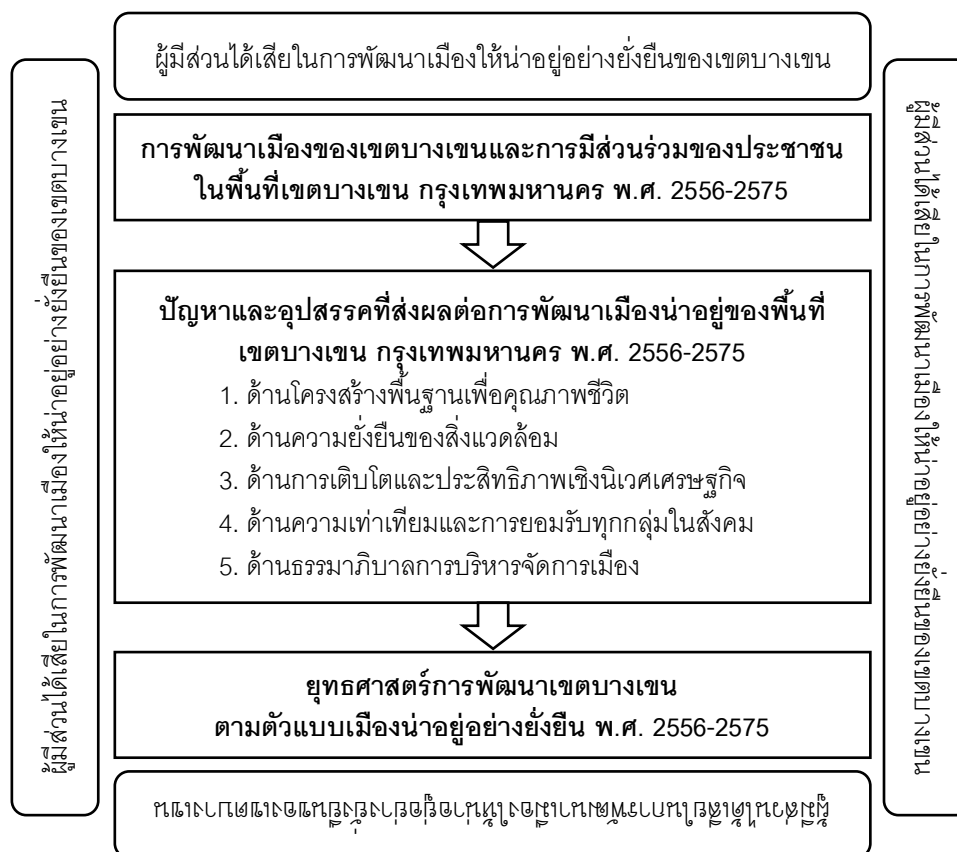
ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาเมืองของเขตบางเขนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ตลอดจนเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556-2575) ซึ่งนับเป็นช่วงของการพัฒนาความเป็นเมืองของเขตบางเขน กล่าวคือ ช่วงปี พ.ศ. 2556-2560 เป็นช่วงของการวางรากฐานโครงสร้างพื้นฐาน ช่วงปี พ.ศ. 2561-2565 เป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านสู่เมืองเชื่อมต่อบริการ ช่วงปี พ.ศ. 2566-2570 เป็นช่วงของการขับเคลื่อนสู่เมืองอัจฉริยะและเมืองยั่งยืน และช่วงปี พ.ศ. 2571-2575 เป็นช่วงของการมองไปข้างหน้าเป็นการเสริมศักยภาพสู่มหานครระดับโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาเมืองของเขตบางเขนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575
3. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575 ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาและการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน (ประลองพล ประสงค์พร, 2566; พนิต ภูจินดา, 2556; สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2561; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565; Zachary, 1995) แนวคิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือ (วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคนอื่น ๆ, 2557; สุวัจชัย เทียนพูนวงศ์, 2564; Vangen, 2010) แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552; นรินทรชัย พัฒนพงศา, 2547; พัชรีย์ สิโรต, 2546; อรทัย กิกผล, 2554; Cohen & Uphoff, 1980) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาและการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนมาจัดระเบียบข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้ข้อมูลอยู่ในสภาพพร้อมที่จะนำไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ต่อไป

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ทั้งโครงสร้างและแบบสนทนากลุ่มที่มีลักษณะของคำถามปลายเปิดที่สร้างขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และผ่านการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 3 คน แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 12-24 ธันวาคม 2568 กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยพิจารณาจากคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่จะต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575 มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

(1) กลุ่มผู้บริหารส่วนราชการกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา และผู้อำนวยการสำนักงานการจราจรและขนส่ง

(2) กลุ่มผู้บริหารส่วนราชการหรือผู้แทนในเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 13 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตบางเขน ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตบางเขน คนที่ 1 ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตบางเขน คนที่ 2 หัวหน้าฝ่ายปกครอง อดีตหัวหน้าฝ่ายปกครอง หัวหน้าฝ่ายทะเบียน หัวหน้าฝ่ายรายได้ หัวหน้าฝ่ายการคลัง หัวหน้าฝ่ายเทคนิค หัวหน้าฝ่ายโยธา หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม อดีตผู้อำนวยการเขตบางเขน และอดีตหัวหน้าฝ่ายรายได้

(3) กลุ่มผู้แทนจากภาคประชาชนในพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้แทนจากหมู่บ้านจัดสรร ผู้แทนจากชุมชนเมือง ผู้แทนจากชุมชนแออัด ผู้แทนจากชุมชนชานเมือง ผู้แทนจากเคหะชุมชน และผู้แทนจากชุมชนอาคารสูง

(4) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองน่าอยู่ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อาจารย์สาขาวิชาพัฒนาสังคมเมือง และสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 4 คน

2.2 การสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 28 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

(1) กลุ่มผู้บริหารส่วนราชการหรือผู้แทนในเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตบางเขน คนที่ 1 ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตบางเขน คนที่ 2 หัวหน้าฝ่ายทะเบียน หัวหน้าฝ่ายการคลัง หัวหน้าฝ่ายเทคนิค หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม หัวหน้าฝ่ายโยธา อดีตผู้อำนวยการเขตบางเขน อดีตหัวหน้าฝ่ายปกครอง และอดีตหัวหน้าฝ่ายรายได้

(2) กลุ่มผู้นำชุมชนหรือประชาชนในชุมชนในพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 18 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน ได้แก่ กลุ่มผู้แทนหมู่บ้านจัดสรร กลุ่มผู้แทนชุมชนเมือง และกลุ่มผู้แทนชุมชนแออัด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อยมาจัดทำให้เป็นระบบ แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งการเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่ออธิบายถึงการพัฒนาเมืองของเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ตามตัวชี้วัดการพัฒนาเมืองน่าอยู่

5 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อคุณภาพชีวิต ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ด้านการเติบโตและประสิทธิภาพเชิงนิเวศเศรษฐกิจ ด้านความเท่าเทียมและการยอมรับทุกกลุ่มในสังคม และด้านธรรมาภิบาลการบริหารจัดการเมือง ตลอดจนตัวแบบและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนของเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575 สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. การพัฒนาเมืองของเขตบางเขนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575

1.1 การพัฒนาเมืองของเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575

(1) การพัฒนาเมืองของเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ช่วงปี พ.ศ. 2556-2560

การพัฒนาเมืองของสำนักงานเขตบางเขนช่วงนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2556-2560) เป็นช่วงของการวางรากฐานโครงสร้างพื้นฐานโดยมีประเด็นยุทธศาสตร์หรือวิสัยทัศน์ย่อยใน 7 มิติ ได้แก่ (1)มหานครปลอดภัย (2)มหานครสีเขียว สะดวกสบาย (3)มหานครสำหรับทุกคน (4)มหานครกะทัดรัด (5)มหานครประชาธิปไตย (6)มหานครแห่งเศรษฐกิจและการเรียนรู้ และ (7) การบริหารจัดการ ซึ่งได้กำหนดแนวทางการพัฒนาด้านกฎหมาย การบริหารแผนและประเมินผล การบริหารทรัพยากรบุคคล การคลังและงบประมาณ และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนสู่มหานครแห่งเอเชียอย่างมีประสิทธิภาพ ในระยะที่ 1 นี้ สำนักงานเขตบางเขนเริ่มโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าสายสีเขียวส่วนต่อขยาย (หมอชิต-สะพานใหม่-คูคต) ปรับปรุงระบบระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วม การให้ประโยชน์ที่ดิน การขยายตัวของโครงการที่อยู่อาศัยแนวราบและคอนโดมิเนียมตามแนวนนพหลโยธิน การเพิ่มกิจกรรมเชิงพาณิชย์รอบสถานศึกษาและตลาดชุมชน

(2) การพัฒนาเมืองของเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ช่วงปี พ.ศ. 2561-2565

การพัฒนาเมืองของสำนักงานเขตบางเขนช่วงนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2561-2565) เป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านสู่เมืองเชื่อมต่อบรรยากาศ กล่าวคือ การบริการสาธารณะบางอย่างเป็นเรื่องที่กรุงเทพมหานครต้องดำเนินการ บางอย่างเป็นเรื่องที่สามารถเลือกที่จะดำเนินการได้ตามความจำเป็น บริการสาธารณะบางอย่างกรุงเทพมหานครผูกขาดการให้บริการ แต่อีกหลายอย่างมีหน่วยงานภาครัฐร่วมจัดบริการ อาทิ ขนส่งสาธารณะ รักษาพยาบาล และจัดการศึกษา เป็นต้น การขับเคลื่อนกรุงเทพมหานครต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วน กรุงเทพมหานครต้องมองบทบาทหน้าที่ไปไกลกว่าการดำเนินการควบคุมกำกับดูแล (control) ตามภารกิจพื้นฐานในการจัดบริการสาธารณะ ออกข้อบัญญัติและบังคับใช้กฎหมาย โดยพยายามทำทุกอย่างโดยลำพัง แต่จะต้องรับบทบาทเป็นเจ้าภาพในการโน้มน้าวใจหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่ให้ร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองกรุงเทพมหานคร และแม้แต่การสนใจ ใส่ใจในประเด็นที่คนกรุงเทพมหานครเห็นว่ามีความสำคัญ คอยติดตามและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาเหล่านั้น กล่าวได้ว่าช่วงนี้เป็นช่วงของการเพิ่มประสิทธิภาพบริการสาธารณะและคุณภาพชีวิต

(3) การพัฒนาเมืองของเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ช่วงปี พ.ศ. 2566-2570

การพัฒนาเมืองของสำนักงานเขตบางเขนช่วงนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) เป็นช่วงของการขับเคลื่อนสู่เมืองอัจฉริยะและเมืองยั่งยืน กล่าวคือ เป็นการพัฒนาเมืองคุณภาพชีวิตและความยั่งยืน ด้วยการใช้มิติมุมมองของเมืองที่สมรรถนะสูง เนื่องจากบริบทเมืองที่ซับซ้อนและผันผวนต้องการเมืองที่มีความปลอดภัยพร้อมกับสุนทรียะที่เป็นมิตรต่อการอยู่อาศัย การบริหารจัดการเมืองที่ต้องตัดสินใจอย่างชาญฉลาดบนฐานของข้อมูล การปรับโครงสร้างด้านงบประมาณเชิงยุทธศาสตร์ ลดการกระจุกตัวของงบประมาณสำหรับหน่วยงานระดับสำนัก เน้นการดำเนินการเชิงยุทธศาสตร์รายพื้นที่ผ่านสำนักงานเขตเป็นหลัก และยุทธศาสตร์ทั้ง 7 ด้าน ตามแผนพัฒนา

กรุงเทพมหานคร ต้องมีความสอดคล้องและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไปพร้อม ๆ กับแก้ไขปัญหาที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนานที่ฝังรากลึกไม่ให้กรุงเทพมหานครพัฒนาไปในทิศทางดังกล่าวได้ดังตั้งใจ

(4) การพัฒนาเมืองของเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ช่วงปี พ.ศ. 2571-2575

การพัฒนาเมืองของสำนักงานเขตบางเขนช่วงนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2571-2575) เป็นช่วงของการมองไปข้างหน้าเป็นการเสริมศักยภาพกรุงเทพมหานครระดับโลก ปรับวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับแผนแม่บทกรุงเทพและยุทธศาสตร์ชาติ เน้นการพัฒนาที่คำนึงถึงสภาพภูมิอากาศและคุณภาพชีวิต เพื่อมุ่งสู่เมืองอัจฉริยะ (smart city) ที่มีการจัดการข้อมูลและเทคโนโลยีสนับสนุนชีวิต ซึ่งปัจจุบันยังอยู่ในระหว่างการจัดทำโครงการตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2571-2575)

ตาราง 1

การพัฒนาเมืองของสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ช่วงปี พ.ศ. 2556-2575

ช่วงปี พ.ศ.	บริบทการเมือง ระดับชาติ	บริบทการเมือง ระดับกรุงเทพมหานคร	ตัวแสดงสำคัญ	แผนพัฒนาเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
2556-2560	การเป็นมหานครแห่งเอเชีย	การขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ของกรุงเทพมหานคร ในระดับภูมิภาคอาเซียน	- ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สำนักงานเขต - ส่วนราชการ - ประชาชน	การพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ดีของชาวบางเขน เป็นโครงสร้างที่ดี
2561-2565	การแปลงยุทธศาสตร์ ระยะยาวสู่การปฏิบัติ	การดำเนินการควบคุม กำกับดูแลตามภารกิจ พื้นฐานในการจัดบริการ สาธารณะ	- ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สำนักงานเขต	การรองรับการขยายตัว ของที่อยู่อาศัยและ การจัดการจุดเชื่อมต่อ แบบไร้รอยต่อ
2566-2570	มุ่งเน้นดำเนินการในระยะ 5 ปีที่ 2 ของยุทธศาสตร์ ชาติ	ปรับทิศทางของ 7 ยุทธศาสตร์เดิมเพื่อ มุ่งไปสู่การขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ในมิติใหม่	- ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สำนักงานเขต	การบริหารจัดการพื้นที่ และสิ่งแวดล้อม
2571-2575	การรับฟังความเห็น เพื่อเข้าถึงข้อมูลและ องค์ความรู้ที่หลากหลาย บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์	การเสริมศักยภาพ มหานครระดับโลก	- ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สำนักงานเขต	การพัฒนาที่สมดุลใน ทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ อย่างยั่งยืน

1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575

การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ จะประกอบไปด้วย ภาคส่วนราชการหรือสำนักงานเขตบางเขนเป็นหลัก ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ นักลงทุน ผู้ให้บริการต่าง ๆ ที่มีส่วนในการสร้างและเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและเศรษฐกิจของเมือง ภาคประชาสังคมและชุมชน หรือกลุ่มองค์กรชุมชน สถาบันการศึกษา ภาคประชาชนที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอความต้องการ หรือดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาพื้นที่ของตนเอง ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นอาจหมายถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเมืองโดยตรงหรือโดยอ้อม อาทิ ผู้พักอาศัย ผู้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในการทำธุรกิจ ประกอบธุรกิจ หรือแรงงาน เกิดมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายในพื้นที่สำนักงานเขตบางเขนเป็นเขตที่เป็นพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยของประชาชนเป็นส่วนใหญ่และเป็นทางผ่านของ

การเดินทางจากพื้นที่กรุงเทพเหนือและกรุงเทพตะวันออก ปัญหาเรื่องการจราจรก็เป็นปัญหาสำคัญในถนนสายหลัก แต่ได้มีการแก้ปัญหาในหลายจุด เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในทุกกลุ่ม แน่นอนว่าหน่วยงานภาครัฐหรือสำนักงานเขตบางเขน ไม่สามารถดำเนินการในการพัฒนาเมืองได้โดยลำพัง แต่ยังอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม หรือภาคประชาชน เพื่อขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาลำดับงานเขตบางเขน รับฟังปัญหาและข้อเสนอจากประชาชน ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของคณะกรรมการชุมชนในพื้นที่ คณะขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเขตบางเขน จากประชาชนในพื้นที่ทั้งกลุ่มที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมและกลุ่มที่มาอาศัยใหม่หรือประชากรแฝง เป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อกระบวนการพัฒนาเขตบางเขนและได้รับผลประโยชน์เสมอภาคอย่างยั่งยืน

2. ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2575

2.1 ด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อคุณภาพชีวิต

พื้นที่เขตบางเขน ประกอบด้วย ประชากรแฝงที่มีการอพยพย้ายถิ่นหมุนเวียนเข้า-ออกจำนวนมาก แต่ยังไม่ประกอบอาชีพในเขตชั้นในทำให้เขตไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการดำเนินโครงการและกิจกรรมการพัฒนาของเขตเท่าที่ควร มีจำนวนประชากรที่เป็นผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีจำนวนเท่าเดิมหรือน้อยลง ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการคมนาคม คือ มีถนนสายหลักสู่เมืองถึง 9 เส้นทางจึงมีประชาชนจากจังหวัดข้างเคียงมาใช้เส้นทางเข้าสู่เมืองจำนวนมากจึงทำให้ช่วงเร่งด่วนมีรถติดพอสมควร และเนื่องจากเป็นแหล่งที่พักอาศัยของประชาชนจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการจราจรติดขัดบริเวณถนนสายหลักในช่วงเร่งด่วน รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับการดูแลสภาพในระดับครอบครัว เป็นการขาดความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมในการบริโภคในครัวเรือน อีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญคือปัญหาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนชุมชนบุกรุกให้เป็นบ้านริมคลอง โดยในเรื่องการทำผังเมืองและการสร้างรถไฟฟ้า ทำให้เกิดมีคอนโดเป็นที่อยู่แบบแนวสูงชัดเจนขึ้น ปัญหามันสืบเนื่องมาจากไม่ได้วางแผนตั้งแต่ต้นแล้วเป็นพื้นที่ชายขอบของเมืองกรุงเทพมหานครมาตั้งแต่ต้น ท้ายที่สุดปัญหาทุกอย่างจะเกิดขึ้นจากความลำบากในการบริหารจัดการ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจเช่นกัน ไม่มีพื้นที่ให้ดำเนินการตลาดขนาดใหญ่ หากเปรียบเทียบกับสำนักงานเขตใกล้เคียงอย่างเขตลาดพร้าวจะมีตลาดหลายระดับ แต่ว่าถ้าเป็นที่เขตบางเขนจะมีตลาดชาวบ้านเท่านั้น อย่างมากที่สุด คือ ห้างแม็คโคร โลตัส หรือเป็นคอมมิวนิตีมอลล์ ที่เกิดขึ้นในบริเวณตลาดยิ่งเจริญ

2.2 ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม

ปัญหาความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมที่เห็นภาพชัดเจน อาทิ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาการระบายน้ำ หรือปัญหาฝุ่น PM 2.5 นอกจากนั้น คือ ปรากฏการณ์ภาวะเรือนกระจก เพราะในเขตบางเขนมีภาวะโลกร้อนมากขึ้น ระบบที่อยู่อาศัยเป็นแบบแนวตั้ง การใช้เครื่องปรับอากาศที่มีปริมาณมากขึ้น เพราะฉะนั้นความร้อนจึงมีเพิ่มมากขึ้น ปัญหาการคัดแยกขยะที่ยังมีอีกหลายพื้นที่ โดยลักษณะของการทิ้งขยะยังขาดการคัดแยกขยะ ถ้าเราแยกขยะได้แบบถูกวิธีปริมาณขยะจะน้อยลงในตัวของเขตบางเขนจะต้องมีรถคัดแยกขยะ มีการจัดการให้ประชาชนในเขตบางเขนแยกขยะ โดยการเริ่มต้นจากที่บ้านปลูกจิตสำนึกเยาวชนในโรงเรียน เพื่อเป็นการลดขยะตั้งแต่ต้นทาง นอกจากนั้น ระบบน้ำทิ้งจะดำเนินการอย่างไร ควรจะมีบ่อบำบัดน้ำจากบ้านหรือรณรงค์ปลูกจิตสำนึกระดับครอบครัวให้แต่ครอบครัวไม่ทิ้งน้ำเน่าเสียลงแม่น้ำลำคลอง

2.3 ด้านการเติบโตและประสิทธิภาพเชิงนิเวศเศรษฐกิจ

การเติบโตและประสิทธิภาพเชิงนิเวศ ยังขาดการมุ่งเน้นในเรื่องของการสร้างสมดุลระหว่างการขยายตัวของเมืองกับการรักษาพื้นที่สีเขียวให้เป็นไปอย่างลงตัว เขตบางเขนยังขาดแนวคิดทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ขาดการดึงดูดศักยภาพการศึกษาที่อยู่ในพื้นที่เขตบางเขนมาร่วมพัฒนาแนวเศรษฐกิจชุมชน จากสภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซาทำให้ยอดขายลดลงส่งผลกระทบต่อตรงต่อรายได้ ค่าครองชีพสูงขึ้น และต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น ความไม่มั่นคงในด้านที่อยู่อาศัยโดยในบางชุมชนของเขตบางเขน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในที่ดินเช่าหรือที่ดินของรัฐต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและอาจขัดขวางการเติบโตทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือน รายได้ครัวเรือนน้อย ไม่เพียงพอต่อการ

ให้ง่าย การกระจุกตัวของเศรษฐกิจอยู่บริเวณถนนสายหลัก พื้นที่ชั้นในของชุมชนยังขาดโอกาสในการสร้างรายได้ หรือวิสาหกิจ ตลอดจนความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจฐานรากกับเศรษฐกิจสมัยใหม่ยังขาดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ การจัดการขยะจากโครงการที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ ยังขาดระบบการคัดแยกขยะที่ต้นทางอย่างเป็นระบบ

2.4 ด้านความเท่าเทียมและการยอมรับทุกกลุ่มในสังคม

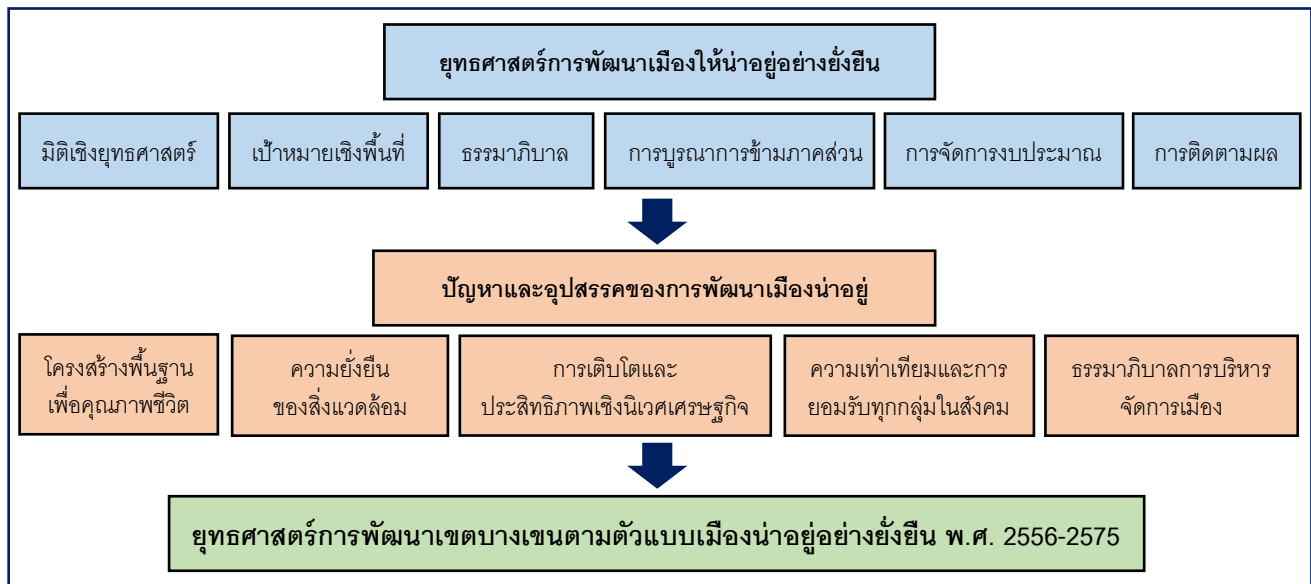
ปัจจุบันและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตคือการที่สังคมไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการแก้ปัญหาด้านความเท่าเทียมและการยอมรับทุกกลุ่มในสังคมถือเป็นเรื่องสำคัญมากอีกประเด็นหนึ่ง การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตามแนวคิดตามแบบอารยสถาปัตย์ (universal design) การเข้าถึงบริการสาธารณะต่าง ๆ ของกลุ่มเปราะบาง หากปรับปรุงในส่วนนี้ได้จะทำให้เห็นถึงความเท่าเทียมและการยอมรับทุกกลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึงสิ่งเหล่านี้ได้เพิ่มมากขึ้น ถึงแม้จะมีความเหลื่อมล้ำระหว่างคนใดกับชุมชนที่อาศัยอยู่ริมคลองหรือพื้นที่ที่รกร้างทำให้เกิดความลำบากต่อการเข้าถึงบริการสาธารณะสำหรับผู้ที่มีรายได้น้อย สำนักงานเขตบางเขนได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการดำเนินการเกี่ยวกับความเท่าเทียมและข้อจำกัดในสังคม โดยเฉพาะในประเด็นของกลุ่ม LGBTQ+ ให้มีการยอมรับด้วยการรับเข้าทำงานและไม่มีการเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลและสวัสดิการที่ยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยติดเตียง การออกแบบเมืองตามอารยสถาปัตย์ที่ยังไม่สมบูรณ์

2.5 ด้านธรรมาภิบาลการบริหารจัดการเมือง

การบริหารจัดการบ้านเมืองและการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่สอดคล้องกับบริบทของไทย เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืนตามเป้าหมายที่กำหนด การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่กล่าวถึงชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการหรือการพัฒนา เพราะทุกคนในชุมชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรจัดตั้งคณะทำงานต้องพิจารณาขอบเขตบทบาทหน้าที่พันธะภารกิจกลุ่มตามกฎหมายภายใต้การปกครองส่วนท้องถิ่นและทำงานอย่างไรให้สอดคล้อง สามารถจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่สามารถจัดการได้โดย (1) ร่วมพิจารณากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่และต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ และ (2) ร่วมกันกำหนดแผนงานและกฎระเบียบซึ่งคณะทำงานในส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการประชุมและวางแผน ขาดการเปิดให้มีช่องทางการรับฟังความคิดเห็น ถึงแม้จะมีการเปิดช่องทางการร้องเรียน แต่ช่องทางการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนยังมีน้อยและยังไม่ทั่วถึง ทำให้ประชาชนไม่มั่นใจว่าเสียงของตนจะถูกนำไปพิจารณาอย่างจริงจัง ปัญหาของข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับประชากรแฝงที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่เขตบางเขนจำนวนมาก มีความทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ ทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานและการแก้ไขปัญหาล่าช้า โดยสำนักงานเขตพื้นที่และการส่งมอบพื้นที่เกิดความล่าช้า ทำให้การประสานงานแก้ไขปัญหาล่าช้าประชาชนได้รับความเดือดร้อน สะท้อนถึงระบบราชการที่ล่าช้าเป็นระบบท่อน้ำทิ้งทำให้การบริหารจัดการและการบริการประชาชนล่าช้า เราควรมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานผ่านการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ อาทิ การนำระบบ Traffy Fondue เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียนของประชาชน

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575

ผู้วิจัยสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575 ได้แก่ มิติเชิงยุทธศาสตร์ เป้าหมายเชิงพื้นที่ ธรรมาภิบาล การบูรณาการข้ามภาคส่วน การจัดการงบประมาณ และการติดตามผลผ่านปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานเพื่อคุณภาพชีวิต ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม การเติบโตและประสิทธิภาพเชิงนิเวศเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมและการยอมรับทุกกลุ่มในสังคม และธรรมาภิบาลการบริหารจัดการเมือง ดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575 ผู้วิจัยมีข้อเสนอโครงการปฏิบัติการเชิงนโยบายและโครงการปฏิบัติการเชิงพื้นที่ ดังนี้

3.1 โครงการปฏิบัติการเชิงนโยบาย

- (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อคุณภาพชีวิต ได้แก่ การกำหนดโครงการและแผนแม่บทการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ โครงการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว และโครงการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่สาธารณะ
- (2) ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โครงการควบคุมและลดมลพิษอย่างเข้มงวด โครงการส่งเสริมการจัดการขยะแบบครบวงจร และโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ
- (3) ด้านการเติบโตและประสิทธิภาพเชิงนิเวศเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงการส่งเสริมธุรกิจสีเขียวและเศรษฐกิจหมุนเวียน โครงการพัฒนาทักษะแรงงานสีเขียว และโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม
- (4) ด้านความเท่าเทียมและการยอมรับทุกกลุ่มในสังคม ได้แก่ โครงการเข้าถึงบริการพื้นฐานอย่างเท่าเทียม โครงการส่งเสริมการออกแบบที่เป็นสากลอารยสถาปัตย์ (universal design) และโครงการส่งเสริมความหลากหลายและการอยู่ร่วมกัน
- (5) ด้านธรรมาภิบาลการบริหารจัดการเมือง ได้แก่ โครงการส่งเสริมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมโครงการบริหารจัดการแบบบูรณาการ และโครงการเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากร

3.2 โครงการปฏิบัติการเชิงพื้นที่

- (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อคุณภาพชีวิต ได้แก่ โครงการพัฒนาทางเท้าและทางสำหรับการปั่นจักรยาน โครงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวขนาดเล็ก (pocket park) และสวนชุมชน โครงการปรับปรุงระบบระบายน้ำ มีการขุดลอกคลอง ท่อระบายน้ำ และสร้างแก้มลิงหรือพื้นที่ชะลอน้ำในบริเวณที่เสี่ยงต่อน้ำท่วม และโครงการพัฒนาสถานีขนส่งมวลชนที่เป็นศูนย์กลาง
- (2) ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โครงการสร้างพื้นที่ชุ่มน้ำและการอนุรักษ์พื้นที่เกษตร โครงการติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียขนาดเล็ก และโครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้
- (3) ด้านการเติบโตและประสิทธิภาพเชิงนิเวศเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงการพัฒนาตลาดสีเขียว โครงการปรับปรุงพื้นที่ริมคลอง และโครงการส่งเสริมการใช้พลังงานแสงอาทิตย์

- (4) ด้านความเท่าเทียมและการยอมรับทุกกลุ่มในสังคม ได้แก่ โครงการปรับปรุงทางเท้าและพื้นที่สาธารณะให้เข้าถึงได้ง่าย โครงการสร้างพื้นที่กิจกรรมสำหรับทุกวัย และโครงการสนับสนุนศูนย์ชุมชนและกิจกรรมทางวัฒนธรรม
- (5) ด้านธรรมาภิบาลการบริหารจัดการเมือง ได้แก่ โครงการจัดตั้งแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการมีส่วนร่วมโครงการจัดทำแผนผังเมืองดิจิทัล และโครงการส่งเสริมการตรวจสอบโดยภาคประชาชน

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตบางเขนตามตัวแบบเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2575 ที่พบว่า การพัฒนาเมืองของสำนักงานเขตบางเขนดำเนินการตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556-2575) ซึ่งปัจจุบันอยู่ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้เป็นกรอบทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนากรุงเทพมหานคร โดยสำนักงานเขตบางเขนมียุทธศาสตร์การบริหารที่มุ่งเน้น 3 ด้าน คือ (1) การบริหารจัดการน้ำเชิงรุกด้วยเทคโนโลยีที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านจากการระบายน้ำแบบดั้งเดิมสู่การใช้ระบบควบคุมระยะไกล (SCADA) ในสถานีสูบน้ำและบ่อสูบน้ำ รวมถึงการเพิ่มพื้นที่รับน้ำ (water bank) และแก้มลิง เพื่อแก้ปัญหาจุดเสี่ยงน้ำท่วมอย่างยั่งยืน (2) การเชื่อมต่อโครงข่ายคมนาคม (connectivity) บริหารจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการเป็นจุดเชื่อมต่อ (interchange) ของรถไฟฟ้าสายสีเขียวและสายสีชมพู รวมถึงการปรับปรุงถนนซอย และทางเท้าให้เชื่อมโยงกับระบบขนส่งสาธารณะ และ (3) การบริหารจัดการประชากรแฝง เนื่องจากมีการขยายตัวของประชากรอย่างรวดเร็วและมีประชากรแฝงจำนวนมาก ยุทธศาสตร์การบริหารนี้จึงให้ความสำคัญกับการขยายบริการสาธารณะและโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมตามความหนาแน่นของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น มีการแก้ไขปัญหาจุดเสี่ยงน้ำท่วม มีการยกระดับการบริการประชาชนโดยมี BMA Fast Service ที่เป็นศูนย์บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (one stop service) มีระบบ Traffy Fondue ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่ ในส่วนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตบางเขน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ เพราะเขตบางเขนเองไม่สามารถดำเนินการทุกอย่างได้โดยลำพัง จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็น เสนอความต้องการ หรือดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาพื้นที่ของตนเอง ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นอาจหมายถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเมืองโดยตรงหรือโดยอ้อม สอดคล้องกับ อรรถัย ก๊กผล (2554) ที่กล่าวถึงยุทธศาสตร์พัฒนาเมืองเป็นทิศทางและแนวทางการพัฒนาของเมืองที่ผู้บริหารเมืองเลือกดำเนินการโดยผ่านการวิเคราะห์ว่าเป็นทิศทางและแนวทางการพัฒนาที่ได้เปรียบ สามารถทำให้ท้องถิ่นเติบโตได้อย่างยั่งยืน และคนในเมืองมีความสุขและบรรลุประโยชน์สุขร่วมกัน โดยเงื่อนไขสำคัญของยุทธศาสตร์ที่ดี ได้แก่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่มีคุณภาพควรอยู่บนฐานความรู้ (knowledge based planning) ยุทธศาสตร์ที่ดีจะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับกรอบและทิศทางการทำงาน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการทำงานเชิงเครือข่ายและมีส่วนร่วมมากขึ้น สอดคล้องกับ พนิท ภูจินดา (2556) ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนภาคและเมือง ซึ่งเป็นการวางแผนเชิงพื้นที่ที่มีทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างขาดแคลน ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้งานอย่างอิสระเสรีของประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียม จึงต้องมีการวางแผนการใช้สอยพื้นที่ เพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าว การวางแผนภาคและเมืองจึงได้รับการพิจารณาว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ต้องทำงานประสานร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีความสำคัญใน 2 มิติ คือ มิติเชิงประเด็นของการวางแผนและมิติเชิงพื้นที่ และสอดคล้องกับ Cohen and Uphoff (1980) ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมถูกนำมาอธิบายในลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าการสร้างโอกาสให้สมาชิกของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

ข้อเสนอแนะ

1. ควรกำหนดนโยบายและแผนแม่บทการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะที่ครอบคลุม เชื่อมต่อ และเข้าถึงง่าย ทั้งรถไฟฟ้า รถโดยสารประจำทาง และระบบขนส่งขนาดเล็ก พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้จักรยานและการเดินเท้าอย่างปลอดภัย
2. ควรกำหนดนโยบายอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ พื้นที่สาธารณะ ควรมีการกำหนดพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพในเขตบางเขน พร้อมทั้งฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรม
3. ควรมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในเขตบางเขน เน้นความยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน
4. ควรส่งเสริมการออกแบบอารยสถาปัตย์ (universal design) ให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อาคาร และพื้นที่สาธารณะ โดยต้องคำนึงถึงการใช้งานที่สะดวกและปลอดภัยสำหรับทุกคน รวมถึงผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส
5. ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม เปิดเผยข้อมูลการบริหารจัดการเมืองให้ประชาชน เข้าถึงได้ง่าย อาทิ ระบบ Traffy Fondue และสร้างกลไกและช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). *การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สถาบันพระปกเกล้า.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สิริลักษณ์การพิมพ์.
- ประลองพล ประสงค์พร. (2566). มาตรการวัดเมือง: ตัวชี้วัดเบื้องต้นเพื่อประเมินความยั่งยืนของเมือง. *จดหมายข่าว กองยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง*, 1(2), 7-9.
- พนิต ภูจินดา. (2556). *การผังเมืองกับการพัฒนาเมือง*. สถาบันพระปกเกล้า.
- พัชรี สีโรรส. (2546). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์, นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และเกรียงชัย ปิงประวดี. (2557). *การศึกษาและรวบรวมตัวอย่างการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (collaborative governance) ระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ เอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชน*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สุวัจชัย เทียงพูนวงศ์. (2564). *การจัดการเมืองน่าอยู่ กรณีศึกษาเทศบาลเมืองพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต (การพัฒนาชุมชน), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2561). *คู่มือการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ (strategic planning manual)* (ปรับปรุงครั้งที่ 3). ค้นจาก http://www.stabundamrong.go.th/web/manual/permanent_secretary/policy/policy7.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *คู่มือแนวทางการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคตให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน*.
- อรทัย กิกผล. (2554). *คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สถาบันพระปกเกล้า.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213-235.
- Vangen, S. (2010). Introducing the theory of collaborative advantage. In S. P. Osborne (Ed.), *The new public governance?: Emerging perspectives on the theory and practice of public governance* (163-184). Routledge.
- Zachary, J. (1995). *Sustainable community indicators: Guideposts for local planning*. Community Environmental Council.